

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРАВОСУДДЯ

В И С Н О В О К

**щодо проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих
актів України щодо права лікаря на відмову від аборту
через міркування совісті
(реєстр. № 6747 від 17 липня 2017 року)**

Комітет з питань правової політики та правосуддя на засіданні 4 квітня 2018 року (протокол № 68) розглянув на відповідність Конституції України проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо права лікаря на відмову від аборту через міркування совісті (реєстр. № 6747 від 17 липня 2017 року), поданий народними депутатами України Унгуряном П.Я. та іншими (далі – Законопроект).

Згідно з пояснювальною запискою метою Законопроекту є забезпечення права лікаря (медичного працівника) відмовитись від призначення чи участі в проведенні операції штучного переривання вагітності через світоглядні чи релігійні переконання.

Для досягнення мети авторами Законопроекту пропонується доповнити статтю 281 Цивільного кодексу України та статтю 50 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» приписами щодо права медичного працівника відмовитися від призначення чи участі в проведенні операції штучного переривання вагітності через світоглядні чи релігійні переконання за умови дотримання певних вимог, а саме: лікар зобов'язаний повідомити про свою відмову жінці в якомога коротший строк, надати всю необхідну інформацію про операцію та її наслідки, а також про медичного працівника чи заклад охорони здоров'я, де вона може отримати відповідні медичні послуги. За відмову призначити чи взяти участь в проведенні операції штучного переривання вагітності має бути заборонена будь-яка дискримінація, а медичний працівник не може бути притягнутий до відповідальності. Зазначені вимоги не застосовуються у випадках невідкладної медичної допомоги.

Вирішуючи питання про відповідність Законопроекту положенням Конституції України, Комітет виходить з такого.

За Основним Законом (стаття 1, частини перша, друга статті 8, частина перша статті 9) Україна є демократичною, правовою державою, у якій визнається і діє принцип верховенства права; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй; чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Відповідно до Конституції України (стаття 6) державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову; органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією України межах і відповідно до законів України.

Як зауважив Конституційний Суд України у Рішенні від 21 червня 2011 року № 7-рп/2011, реалізація принципу правової держави зумовлює необхідність закріплення на законодавчому рівні механізмів стримувань і противаг, забезпечення взаємодії і єдності державної влади в Україні при дотриманні конституційних засад, визначених частиною другою статті 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (абзац другий пункту 3 мотивувальної частини).

Основним Законом України (частина друга стаття 3) встановлено, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012 конституційні права і свободи є фундаментальною основою існування та розвитку Українського народу, а тому держава зобов'язана створювати ефективні організаційно-правові механізми для їх реалізації. Відсутність таких механізмів нівелює сутність конституційних прав і свобод, оскільки призводить до того, що вони стають декларативними, а це є неприпустимим у правовій державі (абзац четвертий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини).

Конституція України (частини перша, третя статті 49) закріплює право кожного на охорону здоров'я. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Водночас, Основним Законом України (частини перша, четверта статті 35) визначено право кожного на свободу світогляду і віросповідання.

Конституційний Суд України вважає, що право на свободу світогляду і віросповідання разом з іншими фундаментальними правами і свободами є основою створення та функціонування демократичного суспільства. Всебічне утвердження і забезпечення цих прав і свобод - головний обов'язок України як демократичної, правової держави (абзац п'ятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 8 вересня 2016 року № 6-рп/2016).

У Лісабонській декларації стосовно прав пацієнта (Лісабон, Португалія, вересень-жовтень 1981 рік) зазначено: «усвідомлюючи можливість виникнення практичних, етичних і юридичних труднощів, лікар завжди повинен діяти в згоді зі своєю совістю і завжди в найвищих інтересах свого пацієнта».

Отже, держава має поважати права та інтереси як пацієнтів, які бажають отримати якісну законну медичну допомогу, так і постачальників медичних послуг.

Свобода совісті є одним із конкретних проявів свободи людини в суспільстві. Вона виступає важливим світоглядним, етичним і правовим принципом.

Совість — це усвідомлення і почуття моральної відповідальності за свою поведінку, свої вчинки перед самим собою, людьми, суспільством; моральні принципи, погляди, переконання; сумління; здатність людини здійснювати контроль за власною поведінкою, давати об'єктивну оцінку своїм діям. Індивідуалізований характер совісті полягає в тому, що вона охоплює індивідуалізовані, суб'єктивізовані, включені до мотиваційної і емоційно-вольової структури особи вимоги щодо її поведінки з боку суспільства, класу, певної соціальної спільноти.

Цивільним кодексом України (частина друга статті 300) передбачено право фізичної особи на вільний вибір форм та способів прояву своєї індивідуальності, якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

За нормою статті 38 Основ законодавства України про охорону здоров'я кожний пацієнт, який досяг чотирнадцяти років і який звернувся за наданням йому медичної допомоги, має право на вільний вибір лікаря, якщо останній може запропонувати свої послуги.

Відповідно до положень Декларації щодо медичного абортів, прийнятої 24-ю Всесвітньою медичною асамблеєю (Осло, Норвегія, серпень 1970 року), ставлення до життя ненародженої дитини - це область особистих переконань і совісті, яку потрібно поважати.

Медики не повинні визначати ставлення та норми будь-якої держави і суспільства щодо цих питань, але нашим обов'язком є забезпечення захисту пацієнтів і збереження прав лікаря в суспільстві.

Якщо лікарю не дозволяють призначати і виконувати аборт його переконання, то він може відмовитися від цього, забезпечивши продовження надання медичної допомоги кваліфікованими колегами (пункти 3, 4, 6).

У резолюції №1763 «Право на заперечення з міркувань совісті при наданні легальної медичної допомоги», ухваленій Парламентською Асамблеєю Ради Європи в 2010 році, зазначено, що з огляду на зобов'язання держав – учасників щодо забезпечення доступу до легальної медичної допомоги та захисту права на здоров'я, а також зобов'язання щодо забезпечення поваги до права на свободу думки, совісті і релігії медичних працівників, Асамблея закликає держави – учасників Ради Європи розробити всеосяжні і чіткі правила, що визначають і регулюють заперечення з

міркувань совісті в області охорони здоров'я і медичних послуг, які будуть: гарантувати право на заперечення з міркувань совісті відповідно до процедури, про яку йде мова; гарантувати, що пацієнти були поінформовані про будь-які заперечення своєчасно та направлені до іншого медичного працівника; гарантувати, що пацієнти отримують необхідне лікування, зокрема в надзвичайних ситуаціях (пункт 4).

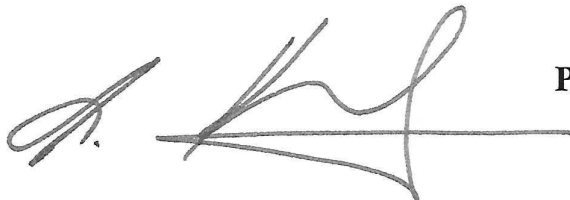
Європейський суд з прав людини (далі – Суд), приймаючи рішення по справі «Р.Р. проти Польщі» від 26 травня 2011 року (заява № 27617/04), зауважив, що держави зобов'язані організувати надання медичних послуг в такий спосіб, щоб забезпечити ефективне здійснення права на свободу совісті працівниками охорони здоров'я у професійному контексті, не перешкоджаючи пацієнтам в отриманні доступу до послуг, на які вони мають право відповідно до чинного законодавства (пункт 206).

При цьому, розглядаючи справу «Тисяк проти Польщі» (заява № 5410/03), Суд виніс рішення від 20 березня 2007 року, у якому вказав, що характер питань, пов'язаних з прийняттям рішень про припинення вагітності, такий, що фактор часу має вирішальне значення. Використовувані процедури повинні забезпечувати своєчасне прийняття рішень, щоб обмежити або запобігти збитку здоров'ю жінки, які можуть бути завдані пізнім абортom. На думку Суду, відсутність таких превентивних процедур у внутрішньому законодавстві може розглядатися, як нездатність держави виконувати свої позитивні зобов'язання відповідно до статті 8 Конвенції (пункт 118).

За Конституцією України (пункти 1, 6 частини першої статті 92) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод, а також засади охорони здоров'я визначаються виключно законом. Прийняття законів Основний Закон України відносить до повноважень Верховної Ради України як єдиного органу законодавчої влади в Україні (стаття 75, пункт 3 частини першої статті 85).

Враховуючи викладене, Комітет дійшов висновку, що проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо права лікаря на відмову від абортu через міркування совісті (реєстр. № 6747 від 17 липня 2017 року), поданий народними депутатами України Унгурином П.Я. та іншими, не суперечить положенням Конституції України.

Голова Комітету

Р.П. КНЯЗЕВИЧ